

Krystyna Trembicka

"Pierwsze lata III Rzeczypospolitej 1989-1995 : zarys historii politycznej Polski", Antoni Dudek, Kraków 1997 : [recenzja]

Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska. Sectio K, Politologia 7, 128-129

2000

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

lizmem – Niemcy), M. Barrés i Ch. Maurras (pomiędzy konserwatyzmem i nacjonalizmem – Francja). Przedstawiona jest droga, jaką przebył konserwatyzm od filozofii *status quo* do jego odmiany radykalnej.

Rozwój konserwatywnego spojrzenia na rzeczywistość kończącego się wieku to temat opisywany w trzecim rozdziale zatytułowanym *Konserwatyzm dwudziestowieczny*. Zawarte tu są reakcje konserwatystów wobec chaosu rewolucyjnego i wojennego, także poglądy późniejszych myślicieli (C. Schmitt, E. Voegelin, L. Strauss, M. Oakeshott).

W epilogu – *Konserwatyzm u schyłku XX w.* autor stara się podsumować aktualną kondycję koncepcji konserwatywnej.

Aneks zawiera nazwiska i tytuły ważniejszych dzieł „myślicieli konserwatywnych i zbliżonych do konserwatyzmu” występujących na łamach powyższego opracowania, co pozwala na pogłębienie studiów o konserwatyzmie poprzez sięgnięcie do źródeł. Obszerna bibliografia daje możliwość skonfrontowania opinii autora z poglądami innych badaczy. Korzystanie z książki ułatwia skorowidz osób.

Na ponad trzystu trzydziestu stronach prof. R. Skarzyński przedstawia ewolucję konserwatyzmu, nurtu w filozofii politycznej różnorodnego i niejednoznacznego. Na przestrzeni dziejów dla jego kondycji najważniejsze było rozstrzygnięcie dylematu: czy?, a następnie co? i jak? zmieniać.

Bogdan Borowik

Antoni Dudek, *Pierwsze lata III Rzeczypospolitej 1989–1995. Zarys historii politycznej Polski*, Kraków 1997, s. 400

W końcu 1997 roku nakładem wydawnictwa GEO ukazała się książka będąca pierwszą próbą całościowego spojrzenia na dzieje polityczne III Rzeczypospolitej w latach 1989–1995. Nie jest to jednak klasyczna synteza historyczna, lecz jedynie próba analizy najistotniejszych wydarzeń politycznych.

Niewątpliwym walorem pracy jest jej konstrukcja, gdyż praca ma charakter chronologiczno-problemowy. W dwunastu rozdziałach Autor odnotował wszystkie najważniejsze wydarzenia polityczne Polski wybranego okresu oraz wskazał na ich uwarunkowania. Punktem wyjścia jest analiza wydarzeń z połowy lat 80., gdzie Autor – słusznie – szuka genezy rozmów przy Okrągłym Stole. Obóz rządzący zdecydował wówczas o amnestii dla więźniów politycznych, co trafnie zostało odczytane przez opozycję jako wstęp do nowej polityki. To zarazem po stronie części opozycji okres rozrachunku z posierpniowym czasem wolności, analiza błędów i mechanizmów wiodących do 13 grudnia 1981 roku. Pierwszy rozdział uwzględnia rozmowy przy „okrągłym stole”. Następne rozdziały uwzględniają: wybory czerwcowe i ich rezultaty, działalność kolejnych rządów (od rządu Tadeusza Mazowieckiego do Józefa Oleksego), przyczyny i istotę kryzysu oraz rozpad obozu solidarnościowego, dwukrotne powszechne wybory prezydenckie (1990, 1995) i parlamentarne (1991, 1993). Książka uzupełniona jest indeksem nazwisk oraz kalendarium wydarzeń od stycznia 1996 r. do kwietnia 1997 r., czyli – jak można się domyślać – obejmuje okres od początku kadencji Aleksandra Kwaśniewskiego jako prezydenta Rzeczypospolitej do momentu oddania książki do druku.

Chociaż opisywane wydarzenia miały miejsce zaledwie kilka lat temu, co nie zawsze sprzyja obiektywnej pracy badawczej, Autor wyszedł z tej próby zwycięsko. Poza tym, mimo że Autor nie ukrywał swoich sympatii i antypatii politycznych, potrafił zachować obiektywizm. Wydaje się, że A. Dudkowi udało się znaleźć odpowiedź na fundamentalne pytanie o przyczyny porażki postsolidarnościowego obozu politycznego w 1993 r.

To książka bardzo potrzebna, choćby z tego względu, że traktuje o wydarzeniach historii nie tak odległej. Do 1997 roku ukazało się co prawda nieco wspomnień i relacji bezpośrednich uczestników wydarzeń, ale zawierają w sobie, co zresztą naturalne, duży ładunek subiektywizmu. Ciągle odczuwalny jest brak prac analitycznych i syntetycznych na temat naszej najnowszej historii. Książka A. Dudka może, przynajmniej częściowo, wypełnić tę lukę.

Niezależnie od wartości merytorycznej przyznać należy, że książkę A. Dudka czyta się dobrze: styl jest jasny (lapsusy językowe nieliczne), autor nie unika ocen. Umiejętność oddzielenia warstwy faktograficznej od własnych komentarzy jest mocnym punktem pracy.

Praca napisana jest w oparciu o źródła drukowane: prasę, dokumenty Biura Politycznego i Sekretariatu KC PZPR z lat 1988–1989, prace i relacje głównych postaci polskiego życia politycznego, badania opinii publicznej, materiały statystyczne itp.

Można żałować, że autor nie skorzystał z opracowań naukowych. Na przykład książki i artykuły z zakresu stosunków międzynarodowych pozwoliłyby naświetlić szerzej zewnętrzny kontekst przemian i uniknąć błędów, takich chociażby jak stwierdzenie, że Polska stała się „beneficjentem rozpoczętego w 1985 roku procesu przemian wewnętrznych w ZSRR, związanych z dojściem do władzy Michaiła Gorbaczowa” (s. 10). Oczywiście, że była beneficjentem, ale nie polityki Gorbaczowa, lecz Ronalda Reagana w stosunku do ZSRR i całego bloku wschodniego. Uwzględnienie zewnętrznego aspektu przemian byłoby z korzyścią dla pracy. Mimo trudności badań „co wynika z niezbyt odległej perspektywy czasowej” znane są tezy i wnioski Jadwigi Staniszkis. Nie powinno się pisać o latach 80. bez odniesienia do nich (nazwiska Staniszkis brak w indeksie osobowym). Stąd na przykład wiemy, dlaczego PZPR zdecydowała się na rozmowy z częścią opozycji przy Okrągłym Stole, ale nie wiemy w imię czego (rozdział I).

Praca tej rangi powinna uwzględniać także myśl polityczną partii politycznych czy głównych postaci polskiej sceny politycznej. Czytelnikowi może być trudno zrozumieć, o co tak naprawdę chodziło politykom szeroko pojmowanego obozu posierpniowego. Brak prezentacji własnej wizji Polski, ustroju politycznego, jak i gospodarczego u takich polityków jak chociażby L. Wałęsa, J. Olszewski, J. Kaczyński, T. Mazowiecki może nasuwać wniosek, że rzeczywiście były to tylko spory personalne i liczyła się głównie rywalizacja o posady.

Autor nie uniknął uproszczeń. Jednym z przykładów jest próba tłumaczenia negatywnego stosunku partii lewicowych wobec konkordatu jedynie ich antyklerykalizmem (s. 264–265). Zabrakło w tym miejscu merytorycznych argumentów lewicy, choćby niewielkiego odniesienia się do regulacji stosunków państwo – Kościół rzymskokatolicki w innych państwach europejskich, praktyki negocjowania konkordatów (często kilkanaście lat). Może warto byłoby raczej zastanowić się nad przyczynami szybkiego uchwalenia konkordatu przez tzw. pravicę – rozmowy w tej sprawie trwały ledwie pół roku.

Generalnie należy stwierdzić, że fragmenty książki odnoszące się do funkcjonowania Kościoła katolickiego nie są mocną stroną pracy. A. Dudek miał co prawda zamiar poświęcić jeden z podrozdziałów tej problematyce (w rozdziale VI podrozdział pt. *Kościół w nowej rzeczywistości*, s. 160–164), ale jego zawartość dotyczy raczej stosunku innych podmiotów polskiego życia politycznego wobec Kościoła.

Szkoda, że Autor zrezygnował z zamieszczenia bibliografii. Nie jest pełny także indeks nazwisk (co się stało np. z Anną Walentynowicz). Zabrakło również recenzenta. Trudno jest zrozumieć, dlaczego, gdyż książka i tak się broni.

Niezależnie od tych kilku uwag krytycznych książka A. Dudka jest ważna i bardzo potrzebna. Tak jak trudno będzie pisać o drugiej połowie lat 80. bez odwołania się do pracy Jana Skórzyńskiego, o transformacji ustrojowej Polski bez dorobku Jadwigi Staniszkis, czy o Okrągłym Stole bez relacji Krzysztofa Dubińskiego, Bronisława Geremka, Konstantego Geberta, tak o III Rzeczypospolitej bez uwzględnienia pracy Antoniego Dudka. Wraz z tymi, które już się ukazały oraz kolejnymi co powstaną, pozwoli być może w niezbyt odległej przeszłości pokusić się o syntezę historii Polski czasów najnowszych.

Krystyna Trembicka